

De grote wolbij (*Anthidium manicatum*)

Met het verschijnen van grote wolbijen is de zomer echt aangebroken. Tegen eind mei kunnen de eerste mannen in de tuin worden aangetroffen. Ze behoren tot de grootste bijenmannen die in ons land rondvliegen. Daarmee vormen ze een uitzondering op de regel, dat mannelijke bijen kleiner zijn dan hun vrouwelijke soortgenoten. De mannen van de grote wolbij zijn soms wel anderhalf keer zo groot als de vrouwelijke dieren (tot wel 20 mm lang), hoewel er ook kleine stiekeme mannen tussen zitten, die soms door de grote broers over het hoofd worden gezien en zo toch kans maken om te paren. Want wolbijmannen zijn zeer paringslustige vrouwenjagers.

304

Wolbijmannen vallen erg op, niet alleen door hun grootte, maar ook door hun kleurstelling en beharing. Ze zijn breed gebouwd, met een donker borststuk en een geel met zwart gebandeerd achterlijf. Aan de poten en de zijkant van hun lichaam zitten opvallende witte haren. Het achtereind van het lichaam is wat naar beneden gebogen en is voorzien van een viertal gepunte aanhangsels, die bij de paring mogelijk meer grip op het vrouwtje geven.

Als een mannelijke grote wolbij ergens een geschikt aantal bloemplanten of behaarde planten heeft gevonden, dan neemt hij ze op in zijn jachtgebied en probeert elke concurrent te verdrijven. Daarom patrouilleren deze bijen onophoudelijk rondom de geschikte planten, waarbij ze vaak stil hangen in de lucht en plots kunnen keren en wegvliegen of zich storten op een vrouwelijk dier of op een insect dat ze voor een vrouw of mededinger aanzien. Ze verjagen ook grote vliegen en honingbijen. Enkele keren is waargenomen, dat ze honingbijen overvallen en er de vleugels afbijten. Maar vaak komt dit niet voor, hoewel het wel een effectieve manier is om blijvend van indringers af te komen.

Gedragsnaam

Grote wolbijen zijn echte cultuurvolgers. Ze worden in ons land niet meer in de vrije natuur aangetroffen, maar kunnen zich in een flink deel van ons land handhaven in tuinen. De vrouwelijke dieren zien er in kleurstelling hetzelfde uit als de mannelijke dieren, maar hebben veel minder van de opvallende witte haren. Ze vliegen bij voorkeur op rose gekleurde lipbloemen als hartegesperan (*Leonurus cardinaca*),

Als een mannelijke grote wolbij ergens een geschikt aantal bloemplanten of behaarde planten heeft gevonden, dan neemt hij ze op in zijn jachtgebied en probeert elke concurrent te verdrijven.

wollige andoorn (*Stachys byzantina*) en betonie (*Stachys officinalis*). Deze laatste plant vormt, zeker als er een behoorlijk aantal van staat, een echte aanwinst in de tuin, als daar wolbijen welkom zijn. Maar ook op vlinderbloemige planten en vingerhoedskruid (*Digitalis*) zijn de grote wolbijen te vinden om nectar en stuifmeel te verzamelen.

De wolbijen danken hun naam aan de gewoonte van de vrouwtjes om de nestgang te bekleden met haren, die ze afknagen van sterk behaarde planten als wollige andoorn, toortsen, strobloemen en dergelijke. Het is natuurlijk geen echte wol die ze zo vergaren, eerder katoen. Maar al lang geleden is toch de naam wolbij ingeburgerd geraakt op grond van dit gedrag. De nestplaatsen van wolbijen kunnen ver verwijderd zijn van de plaats waar ze haren komen knagen en worden maar zelden gevonden. De bijen zoeken bestaande holtes waarin ze een aantal propjes haren brengen, waarna ze een badje van nectar- en stuifmeelpap erop aanbrengen, wat op en tussen de haren blijft liggen en waarin een ei wordt gelegd. De larve zwemt

daarna letterlijk in zijn voedsel en doorloopt de gebruikelijke stadia van pop tot volwassen dier, waarbij gewoonlijk in het larvestadium overwinterd wordt. In mijn eigen tuin heb ik twee keer een door wolbijen bewoonde gang aangetroffen in boorgaten van 10 tot 12 mm doorsnee.

Andere soorten

In ons land komen nog twee verwante soorten voor. De kleine wolbij (*Anthidium punctatum*) is echt veel kleiner dan de grote wolbij. Ook de kleurtekening is wat minder opvallend, maar ook deze bijen verzamelen plantenharen om hun nest mee te bekleden, meestal in de grond of in lemige wanden. De kleine wolbij is vooral te vinden in Zuid-Limburg en op enkele plaatsen in de duinen.

Een nog iets kleinere verwant, de kleine harsbij (*Anthidium strigatum*) komt in kleurstelling veel overeen met de grote wolbij en ziet er uit als een klein gedrongen wespje, omdat de geelzwarte tekening opvallend is. Deze bij vliegt voornamelijk op gewone rolklaver (*Lotus corniculatus*) en komt vooral voor in het zuidoosten van ons land. De vrouwtjes maken flesvormige broedcellen van hars. Deze nestjes

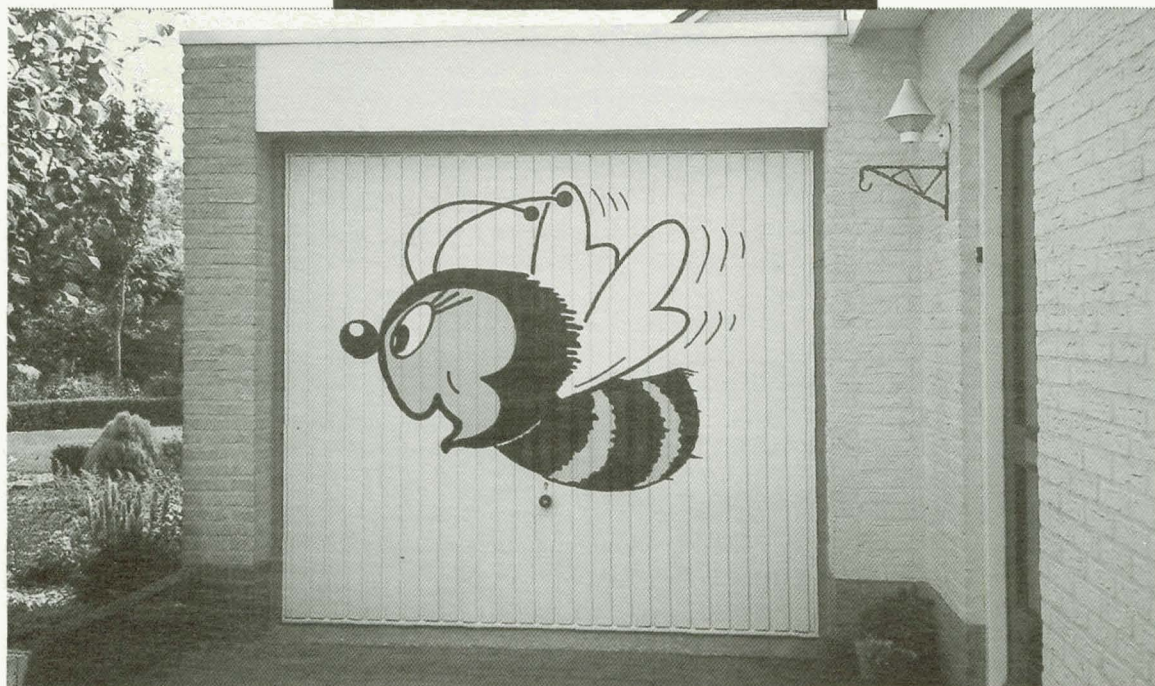
hangen naast elkaar met de hals van de fles naar beneden, maar worden zelden gevonden.

Parasieten

De grote wolbijen worden vooral geparasiteerd door de geelgerande tubebij (*Stelis punctulatissima*), die als koekoeksbij een ei in het nest van een wolbij deponeert. De larve doodt de nakomeling van de grote wolbij en doet zich daarna te goed aan de voedselvoorraad. In mijn tuin heb ik elk jaar een aantal geelgerande tubebijen te gast, die er de nacht doorbrengen in boorholtes en er vooral op knooppkruid komen snoepen. Het zijn vrijwel zwarte gedrongen en wat kromme bijen met dunne gele haarbanden aan de randen van de achterlijf-segmenten. Vaak overnachten ze in de onmiddellijke nabijheid van de slaapgangen van de mannetjes van grote wolbijen, die soms met wel zes tegelijk in dezelfde gang overnachten. Die mannen slapen altijd met hun achterlijf naar de invliegopening gericht. Als ze 's morgens opstaan, zie je ze voor de slaapholte opwarmen in de vroege zomerzon. Een belevenis op zich, zulke mooie bijen in je tuin.

bijen

FOTO VAN DE MAAND

Dhr. H. Leeflang woont op de hoek van de Bijenkorf/Imker in Eerbeek en moet dus haast wel een bij op zijn garagedeur hebben. Een reclameschilder heeft de Bijenhuissticker gebruikt als voorbeeld en geschilderd in de afmeting 1.80 x 1.40 m. Dhr. Leeflang heeft twee dagen nodig gehad om de bij in te kleuren met verf.